

## РЕЗУЛЬТАТИ РОЗВІДУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-МИТНИКІВ АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

В період інтеграції вищої освіти України до міжнародного освітнього простору та мобільності фахівців різних галузей зростає потреба в конкурентоспроможних випускниках вітчизняних вишів. З огляду на це якість вищої освіти характеризується не лише обсягом фахових знань студентів, а й здатністю випускників вишів, зокрема немовних, до іншомовного професійно-ділового спілкування з зарубіжними партнерами.

Інтеграція України до світового співтовариства змінила вимоги ринку праці до фахівців різних галузей, зокрема учасників зовнішньоекономічної діяльності, професіоналізм яких напружує від рівня та якості сформованості професійної іншомовної комунікативної компетенції фахівця. Зважаючи на це, значущим складником професійно орієнтованого навчання іноземної мови є становлення, розвиток та вдосконалення вторинної мовної особистості студента з високим рівнем професійної компетенції. Актуальність компетентнісного підходу до проектування діяльнісних результатів іншомовної освіти в немовних вишах визначається необхідністю подолання дегуманізації технічної освіти шляхом конвергенції соціально-гуманітарної та технічної підготовки студентів.

Згідно з чинною програмою з англійської мови для професійного спілкування, практична мета передбачає формування в студентів загальних і професійно орієнтованих комунікативних мовленнєвих компетенцій для забезпечення їх ефективного спілкування в професійному середовищі. Зокрема, діалогічне мовлення включає такі вміння: реагувати на основні ідеї та розпізнавати суттєво важливу інформацію під час детальних обговорень, дискусій, офіційних перемовин, бесід, пов'язаних з професією; чітко аргументувати відносно тем у професійному житті; адекватно поводитись у типових професійних ситуаціях; телефонувати з конкретними цілями професійного характеру; реагувати на оголошення, доволі складні повідомлення й інструкції в професійному середовищі, адекватно реагувати на позицію або точку зору співрозмовника; пристосовуватися до змін, які зазвичай трапляються під час бесіди і стосуються її напрямку, стилю й основних наголосів; використовувати широку низку мовленнєвих функцій і реагувати на них, гнучко користуватись загальнозживаними фразами [3].

Методика формування іншомовної компетенції в діалогічному мовленні в студентів немовних спеціальностей, з огляду на вагомість цього виду мовленнєвої діяльності, завжди привертала увагу викладачів іноземних мов і науковців. Укладено низку навчальних посібників (В. Ф. Назаров, 1991; Л.Л. Графова і др., 1998; М. А. Конова, 2005; З. В. Данилова, Н.К. Лямзіна, 2005; Н. И. Борисов, 2007). Водночас захищено лише одну дисертацію, присвячену проблемі навчання іншомовного діалогічного мовлення студентів немовних спеціальностей, зокрема майбутніх інженерів-програмістів [1; 5].

При цьому теоретичного, практичного й експериментального дослідження потребує методика формування професійно орієнтованої англійської компетенції в діалогічному мовленні в майбутніх митників. При дослідженні цієї проблеми одне із завдань нашої роботи полягає в експериментальній перевірці ефективності укладеного нами комплексу вправ і запропонованої моделі формування зазначеної компетенції в природних умовах. *Метою статті* є опис розв'язувального експериментального навчання фахового англійського мовлення студентів-митників.

У I семестрі 2009-2010 навчального року на базі Національного транспортного університету (м. Київ) ми провели розв'язувальний експеримент, інтегрований до природного навчального процесу – аудиторних практичних занять з англійської мови та самостійної роботи студентів з виконання домашніх завдань. В експерименті взяли участь дві групи другокурсників (45 студентів) факультету транспортних та інформаційних технологій (спеціальність "Організація перевезень і управління на транспорті" автомобільний транспорт", спеціалізація "Організація митного контролю на транспорті").

Основні цілі розв'язувального експерименту полягали в апробації комплексу вправ з формування у майбутніх митників професійно орієнтованої комунікативної компетенції в діалогічному мовленні та моделі формування відповідної компетенції англійською мовою. Допоміжні цілі розв'язувального експерименту передбачали встановлення наявного рівня готовності студентів до роботи з електронними засобами навчання, а також рівня сформованості мотивів професійно орієнтованого учіння з іноземної мови.

Неварійованими умовами розв'язувального експерименту були: склад експериментальних груп (ЕГ) – дві групи студентів: ЕГ 1 – 24 особи, ЕГ 2 – 21 особа; викладач-експериментатор – автор дисертаційного дослідження; навчальний матеріал – комплекс вправ: їхня кількість і послідовність виконання; пропонований мовленнєвий та ілюстративний матеріал. Варійованою умовою була наявність/відсутність етапу аудіювання діалогу в аудиторії під керівництвом викладача, як обов'язковий підготовчий етап до формування в студентів-митників професійно орієнтованої компетенції в англійському діалогічному мовленні (детальніше див. [2]), що підтверджує роль аудіювання як засобу навчання діалогічного мовлення, а також його складника.

Проілюструємо етап аудіювання на прикладі фахового діалогу гумористичного характеру, який студенти із задоволенням слухали, а також за власною ініціативою модифікували його закінчення.

### *Ознайомлення студентів з рольовими позиціями учасників діалогу*

Викладач: Послухайте розмову при зустрічі двох давніх знайомих. Один з них – колишній митник, інший продає тканини.

### *Зняття лексичних труднощів*

Викладач: Діалог містить невідомі вам, проте важливі для вашої майбутньої професійної діяльності слова:

a draper – торговець тканинами

to smuggle – займатися контрабандою

to search – оглядати речі в митниці

a smuggler – контрабандист

### *Удосконалення граматичних знань про способи словотворення в англійській мові*

Викладач: Зверніть увагу на два останні слова: to smuggle – a smuggler, дієслово та іменник, що походить від нього. Пригадайте, що одним із способів словотворення в англійській мові є суфікс "-er", який позначає професію чи дію, властиву цій особі. А від якого дієслова утворено іменник a draper? (Це друга дійова особа в нашому діалозі). Утворіть іменник від дієслова to search та перекладіть його. Так, а searcher – особа, яка здійснює митний огляд.

### *Надання комунікативної настанови на детальне розуміння змісту діалогу*

Викладач: Чому Сем (так звати колишнього митника) розпочав розмову з торговцем тканинами? Що бентежить Сема?

### *Презентація фонованого діалогу*

Sam: Hello, there!

Draper: Hi!

Sam: Remember me?

Draper: Yes... Of course I do. You're a customs officer.

Sam: I used to be, but I'm not anymore. I retired last month. I often used to search your truck...

Draper: ...but you never found anything!

Sam: No, I didn't. Can I ask you something?

Draper: Of course you can.

Sam: Were you a smuggler?

Draper: Sure I was.

Sam: But ... the truck was always empty. What were you smuggling?

Draper: Trucks.

### *Перевірка розуміння студентами детального змісту діалогу*

Для контролю ми не використовували традиційні способи перевірки змісту аудіоповідомлення, оскільки по закінченні прослуховування студенти розсміялися, що й засвідчило їхнє повне розуміння змісту діалогу. Крім того, студенти виявили ініціативу й запропонували свої варіанти закінчення розмови, змінивши професію співрозмовника Сема та, відповідно, об'єкт контрабанди.

У результаті студенти ЕГ 1, яким пропонувався етап аудіювання діалогу, показали кращі результати при подальшому відтворенні цього та інших діалогів у діловій грі, ніж студенти ЕГ 2, які попередньо не аудіювали опорний діалог. При цьому критеріями правильності професійно орієнтованого діалогічного мовлення студентів-митників ми обрали здатність до комунікативної взаємодії, фонетичне оформлення і мовну коректність мовлення та точність виконання завдання [4, с. 234-236].

Такі результати розв'язувального експерименту дозволили нам дійти висновку, що етап попереднього аудіювання студентами діалогу в аудиторії під керівництвом викладача (з усіма обов'язковими етапами навчання аудіювання: надання студентам знань про функціональний тип діалогу, їх ознайомлення із рольовими позиціями учасників опорного діалогу, його композиційною структурою; зняття мовних (лексичних, граматичних, фонетичних) труднощів;

ознайомлення студентів з соціокультурними особливостями мовленнєвого спілкування в межах конкретної професійної ситуації; надання комунікативної настанови на детальне розуміння змісту діалогу; презентація фонозапису діалогу чи зачитування/розігрування діалогу в ролях; перевірка розуміння детального змісту діалогу) є доцільно виправданим і необхідним. Паралельно ми визначили як достатній рівень готовності студентів до роботи з електронними засобами навчання, а також як достатній рівень сформованості в майбутніх митників мотивів професійно орієнтованого учіння з іноземної мови.

Апробація відповідної моделі формування в студентів-митників фахової англійської компетенції в діалогічному мовленні (як другої мети розвідувального експерименту) є актуальною в контексті впровадження до вітчизняних вишів особистісно орієнтованої кредитно-модульної технології навчання, яка дозволяє визначити критеріальний рівень сформованості базових компетенцій студентів з виучуваної дисципліни з урахуванням міжнародних освітніх стандартів. З огляду на впровадження модульної технології, яка орієнтує студентів на інтенсивне набуття досвіду самостійної роботи, зокрема у вивченні іноземної мови, нас передусім цікавили зміст та організація самостійних позааудиторних завдань студентів як майбутніх митників з метою підвищення рівня сформованості їхньої професійно орієнтованої англійської компетенції в діалогічному мовленні.

Наприклад, по закінченні наведеного вище фрагменту аудиторного заняття для самостійної позааудиторної роботи студенти отримали цифровий фонозапис діалогу та роздруковку його тексту з таким домашнім завданням: читання діалогу в ролях за дикторами та читання діалогу в ролях без звукового опортя. Відповідно, основна увага студентів при виконанні цього домашнього завдання спрямована передусім на фонетичний аспект діалогу, а також на запам'ятовування його реплік і діалогічних єдностей, зокрема з паралельним використанням паралінгвістичних засобів.

По завершенні роботи з окремими діалогами ми проводили усне опитування студентів з метою виявлення найдоцільніших форм їхньої самостійної роботи для оволодіння фаховою компетенцією в діалогічному мовленні. Так, студенти позитивно сприйняли розсилку викладачем електронною поштою фонозапису й роздруковку діалогу (натомість його перезапису й копіювання), а також за власною ініціативою використали можливості сучасних електронних засобів навчання для запису озвучуваного ними діалогу.

Ці та інші результати опитування дозволили нам дійти висновку, що доцільно виправданною і необхідною є самостійна позааудиторна робота студентів, спрямована передусім на опрацювання мовної, зокрема фонетичної, форми діалогу, а також націлена на запам'ятовування його складників: реплік, мовленнєвих кліше, діалогічних єдностей тощо.

Отже, ми апробували комплекс вправ з формування в майбутніх митників професійно орієнтованої англійської компетенції в діалогічному мовленні і модель формування відповідної компетенції, а також визначили рівень готовності студентів до роботи з електронними засобами навчання і рівень сформованості в майбутніх митників мотивів професійно орієнтованого учіння з іноземної мови.

Перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо в проведенні основного методичного експерименту з формування в студентів – майбутніх митників професійно орієнтованої компетенції в англійському діалогічному мовленні.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Кравчук Г. В. Методика студентів технічних спеціальностей професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення на основі текстів науково-технічної реклами: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Кравчук Ганна Валеріївна. – К., 2010. – 364 с.
2. Метолькіна О. М. Етапи навчання студентів-митників професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення : Strategiczne pytania światowej nauki – 2010 : materiały Y Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji, 07 – 15 lutego 2010 r. – Volume 9. Pedagogiczne nauki: Przemysł : Nauka i studia, 2010. – S. 7-9.
3. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [кол. авторів Г. С. Бакаєва та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
4. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам : базовый курс: [пособ. для студ. пед. вузов и учителей] / Е. Н. Соловова. – М. : Астрель, 2008. – 238 с.
5. Чирва І. В. Методика навчання майбутніх інженерів-програмістів англійського діалогічного мовлення з використанням комп'ютерних програм: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Чирва Інна Володимирівна. – К., 2008. – 206 с.

Подано до редакції 19.05.10

## РЕЗЮМЕ

В статті наведено результати розвідувального експериментального навчання студентів-митників професійно орієнтованого англійського діалогічного мовлення.

**Ключові слова:** майбутні митники, експериментальне навчання, діалогічне мовлення.

**О. М. Метолькіна**

## РЕЗУЛЬТАТЫ РАЗВЕДЫВАТЕЛЬНОГО ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ-ТАМОЖЕННИКОВ АНГЛОЯЗЫЧНО Й ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОЙ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ

### РЕЗЮМЕ

В статье представлены результаты разведывательного экспериментального обучения студентов-таможенников профессионально ориентированной англоязычной диалогической речи.

**Ключевые слова:** будущие таможенники, экспериментальное обучение, диалогическая речь.

**О. М. Метолькіна**

## RESULTS OF RECONNOITERING EXPERIMENTAL TEACHING PROFESSIONALLY ORIENTED DIALOGICAL ENGLISH SPEECH TO STUDENTS-CUSTOM OFFICERS

### SUMMARY

The article presents some results of reconnoitering experimental teaching professionally oriented dialogical English speech to students – custom officers.

**Keywords:** future custom officers, experimental training, dialogical speech.